

De vides exemplars

Lúdia Martínez Flores
*Llicenciada en Antropologia Social i Cultural
Universitat Rovira i Virgili*

L'article versa sobre la literatura biogràfica destinada a lectors adolescents i joves. En primer lloc, es fa especial incidència en la col·lecció que l'Editorial Bruguera publicà en la segona meitat del període franquista, en la qual les vides de sants, conqueridors i personatges caracteritzats per la seva dedicació a excel·lir en la virtut, en la religiositat, o bé en el servei a la pàtria, conformaven l'espectre de biografies que l'editorial presentava com a models exemplars per als joves lectors. En aquest punt s'analitzen els tipus de vides triades, o personatges, la fórmula narrativa emprada, l'objectiu i els destinataris de les obres i, evidentment, el context en què aquestes biografies foren publicades. El caràcter heroic i èpic del relat, la presència de patrons narratius fixos i recurrents, així com la intencionalitat pedagògica de la col·lecció són alguns dels temes desenvolupats en l'article. L'article, en definitiva, proposa una reflexió sobre la construcció de models de vida.

The article deals with the biographical literature addressed to adolescent and young readers. In the first place, it emphasizes the collection published by Bruguera in the second half of the Franco period, in which lives of saints, conquerors, and personatges characterized by their excellence in virtue, religiosity, or service to the country constituted the pattern of biographies presented by the publisher as exemplary models for young readers. On this point we analyze the type of life or figure chosen, the narrative formula employed, the objective and audience of the works and, naturally, the context in which these biographies were published. The heroic and epic character of the narrative, the presence of recurrent fixed narrative patterns, along with the pedagogic intention of the collection are some of the themes developed in the article. The article, in short, proposes a reflection on the construction of models of life.

De vides exemplars

Fa cosa de quaranta anys la desapareguda Editorial Bruguera publicava una col·lecció de biografies que va constituir tot un èxit en el món de la literatura juvenil. El fet d'haver comprovat que molts dels que en aquells anys érem infants o adolescents havíem llegit algunes, o moltes, de les vides exemplars d'aquesta col·lecció ha estat el motiu principal per fer d'aquest article un con-vit a la memòria. Ens situem en plena "dècada prodigiosa", en un país potser no gaire prodigiós, però amb una història atapeïda, segons els textos referits, de personatges i fets que eren un prodigi. Una generació de nois i noies ens despertàvem a la vida, a la història, a la lectura, al gènere biogràfic, a través dels relats d'unes vides extraordinàries que l'Editorial Bruguera tenia l'amabilitat de proporcionar-nos perquè ens servissin de guia, model i exemple en el nostre recentment iniciat camí de perfecció (o de perdició, si no sabíem elegir el bon senderi, o si el senderi de l'Elegit no era per a nosaltres).

La sèrie *Historia y biografía* de la col·lecció *Historias Selección*¹ ofería, durant els anys seixanta i setanta (en realitat a partir del 1955), un ampli — tot i que no gaire divers— ventall de vides històriques presentades en forma de novel·la. N'he recuperat uns quants volums (17) que, crec, poden ser prou representatius del que devia ser el conjunt de la sèrie biogràfica. Com molts dels seus lectors recordaran, cadascun dels exemplars contenia 255 pàgines, i, tal com es deia en el reclam de la portada, el volum s'amenitzava amb "60 pàgines il·lustrades", o bé "250 ilustraciones". Segurament la temptació que rondava mentre hom llegia aquestes biografies era la d'anar del dret a les pàgines dels dibuixos i saltar-se les dues de text, que «dificultaven» la lectura ràpida. Però si el jove lector tenia la força de voluntat i esperit de sacrifici que tant recomanava el volum que tenia a les mans, no tenia una altra opció que llegir tot el text i esplaiar-se (només) amb el resum en vinyetes.

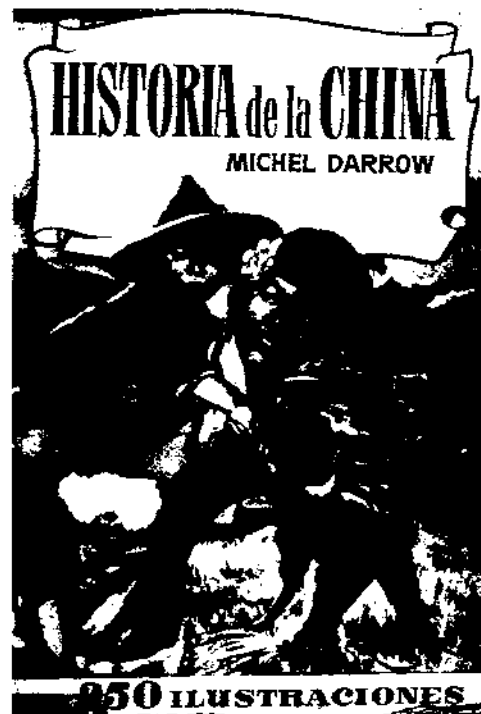
D'entrada, val a dir que en parlar d'aquestes biografies estem parlant de models, perquè així és com se'ns presentaven. Aleshores el primer

que es pot plantejar en aquest passeig pel record és quins eren els tipus de models biogràfics que en aquells moments s'oferien als joves lectors perquè s'hi emmirallessin, o els intentessin emular o, en prenguessin algun tret o, molt sovint, es veiessin en la difícil tessitura d'estar davant d'una vida presentada com a excepcional, gairebé impossible, i haver-la d'interioritzar com a exemple possible, per bé que, precisament, la força d'un model rau en el fet que és atractiu i alhora inassolible. Així, doncs, vegem de quines vides es tractava, quins personatges ens oferia Bruguera, així com altres qüestions com per a qui es naraven i per què; quin era el context en què aquestes biografies eren publicades; qui les explicava, com s'explicaven i què és el que explicaven. Vet aquí una aproximació a tot plegat:

Pel que fa al tipus de vides o *personatges biografiats* de la col·lecció, no hi ha dubte que totes són exemplars i heroïques. En la mostra que he treballat, hom pot distingir-ne tres tipus: sants, conqueridors i personatges il·lustres de la literatura. La vessant hagiogràfica és la més ben representada: *San Francisco Javier, San Juan de Dios, San Antonio Mª Claret, San Juan Bosco, San Juan Bautista de la Salle, San Francisco Borja, Pio XII, Juan XXIII...* Entre els conqueridors o descobridors es troben *Julio Cesar, Napoleón, Cristobal Colón*. Com a escriptor, *Miguel de Cervantes*. El nombre de vides femenines és sensiblement inferior i respon, també, al paradigma sant i heroïc: *Bernadette* i *Juana de Arco* (entre la santedat i la conquesta). Tots ells, com veurem, tenen vides diferents, però han estat emmotllades a uns patrons biogràfics idèntics.

Els *destinatariis* de la col·lecció són "los jóvenes lectores", o "la adolescencia y juventud, a las cuales está dedicada nuestra labor". La finalitat envers ells és, en principi, el gaudi i, en darrer terme i principal, la instrucció. Considero que es tracta d'una versió o dimensió alternativa de la literatura edificant de postguerra analitzada per Jordi Roca (1993), tot i que aquesta és més de caire negatiu en el sentit que el que hi predomina és la descripció del perill i el mal, mentre que la que aquí ens ocupa és de caire positiu i presenta exemples modèlics de la virtut. Ara bé, comparteixen la mateixa voluntat didacticomoral

La literatura per a infants i adolescents de la dècada de 1960 tenia entre una de les seves raons de ser fonamentals, la d'esdevenir model de conducta espiritual i ciutadana en molts casos.

de forma omnipresent. Efectivament, en les sobrecobertes podem trobar la línia editorial i l'*objectiu de la col·lecció* expressats més directament que la forma més implícita o indirecta (però clara) utilitzada pel narrador. En tots els volums apareix la corresponent *licencia eclesiástica*, totalment adequada atenent a la línia religiosa catòlica i apostòlica que domina cadascuna de les pàgines de la biografia. La intenció és que els joves trobin en la lectura d'aquestes vides l'evidència de la Providència Divina (ho poso en majúscules de tant llegir-ho així), el testimoni de la santedat o de l'esforçada lluita pels ideals i una via modèlica de perfecció en el recorregut del camí de la vida, que els adolescents estan tot just encetant:

"La vida de la heroïna francesa Juana de Arco, llamada la Doncella de Orléans, aunque breve (...), es un señero y magnífico ejemplo de acendradas cualidades morales, de valor cívico y de inmarcesible pureza espiritual. La Providencia le tenía reservada una misión de extraordinaria envergadura y Juana que, desde niña, profesaba arraigados sentimientos religiosos se aprestó a cumplirla con el mayor celo, entusiasmo y desprendimiento de sí misma."

Fins i tot, en algun cas trobem una reflexió so-

1. La col·lecció *Historias Selección* se subdividia en vuit sèries: Clásicos juveniles, Grandes aventuras, Mujercitas, Leyendas y cuentos, Julio Verne, Sissí, Pueblos y países i Historia y biografía.

bre el gènere de la biografia destinat als joves. D'una banda, el relat biogràfic aporta l'encant i la suggestió de la novel·la, perquè, de fet, els esdeveniments d'aquestes vides contenen l'atractiu de la il·lusió, de la ficció, de tan meravelloses com són, i, de l'altra, el fet de posseir una dimensió de realitat, en ser com són (!) història, fa que la meravella es presenti com a assolible i, per tant, les vides extraordinàries, però possibles, esdevinguin models a seguir. Aquests dos factors, de meravella i realitat, d'ideal i de possibilitat, es conjuminen per aconseguir la seducció i l'educació.

"Es una de las vidas más ejemplares y aleccionadoras que la Historia nos puede brindar. Al mismo tiempo es tan sugestiva y movida su trayectoria humana, que al brindarla a la juventud estamos seguros de que ésta encontrará más interés que en la mejor novela de aventuras." (*San Francisco de Borja*).

El missatge que transmet la col·lecció de Bruguera, o bé és moralitzador *strictu senso*, és a dir, en el sentit de proclamar o instar a la santedat de vida, o bé és exaltador de les virtuts patriòtiques (molt sovint, les dues coses):

"De entre las más egregias figuras de la Historia, la de Cristóbal Colón destaca con luz señera y propia, vivísima como cúpula luminosa coronando el edificio del progreso y la civilización. (...) Su labor de colonización, de cristianización, de atracción, sabia y paciente, de los indígenas... Su regreso triunfante a España (...) En fin, toda la Odisea que hubo de sufrir el insigne descubridor (...) será del agrado del joven lector, a quien se halla dedicada especialmente esta Colección."

Cal destacar en el vessant patriòtic la lloança de l'Imperi (per no dir *imperialista*) que sovinteja la narració de la vida del descobridor. Ara bé, com podia presentar Bruguera les vides de Napoleó i Juli Cèsar, per exemple, dos personatges, en principi, caracteritzats pel seu afany de poder i la seva ambició, si aquesta és una col·lecció destinada a oferir ensenyaments positius i models exemplars al jovent? En aquest cas se'n destacava la importància històrica innegable, per descomptat. No es feia referència a la perspectiva modèlica, sinó a la proesa del geni. I s'aprofitava per al·ludir indirectament a la pàtria, no de Napoleó i Cèsar,

sinó a Espanya: la conquesta per l'honor de la pàtria farà identificables França o Roma amb Espanya. En el cas de Napoleó, «el rayo de la guerra», «el héroe», el declivi del seu imperi tindrà Espanya entre les seves causes, mentre que les sobrecobertes de la biografia de Juli Cèsar recullen un paràgraf, segons crec, absolutament significatiu: "Cayo Julio César es una de las figuras más ilustres de la antigüedad, y digna de parangonarse con otras que, en épocas muy posteriores, casi en nuestros días, han llenado muchas páginas de Historia" (el subratllat i la negreta són meus). Per al·lusions, i si no vaig gaire errada, la figura d'un altre general, millor dit *generalísimo*, podria ser-ne el parangó.

I això ens porta al *context*. Ens trobem en ple règim franquista. De fet, podríem distingir, si més no, dues etapes en aquest període històric. De l'any 1939 al 1959, es podria parlar de *franquisme dur*: econòmicament, senyorejaria el proteccionisme, políticament, l'aïllament internacional i ideològicament, el nacionalcatolicisme. A partir del 1959 la política franquista fa un gir de grans repercussions amb el seu Pla d'estabilització econòmica. Els tecnòcrates, bàsicament de l'Opus Dei, des del govern impulsen la fi de l'autarquia, la qual cosa representa l'obertura d'Espanya a l'economia de mercat. I és durant els anys seixanta que es posen en funcionament els anomenats *planes de desarrollo*. Això fa que s'activi la creació de pols industrials i que, per tant, es produeixi un augment en els nivells de consum.

També des del punt de vista religiós i ideològic es produeixen canvis. La celebració del Concili Vaticà II farà que l'Església plantegi un nou tipus de religiositat consistent en el pas d'una religiositat pública (les processons, l'expressió de la religiositat de la gent com a signe d'aquiescència amb el règim, etc.) a una religiositat més d'àmbit privat. En gran part a causa de la influència de l'Opus Dei, es legitimarà l'activitat professional com a instrument d'aconseguir la santificació. El fidel tindrà la possibilitat de perfeccionar-se, d'excel·lir, a través de l'activitat mundana —de manera similar al paper que desenvolupà l'ascetisme intramundà de les confessions protestants, segons Weber (Estruch 1993)—.

Aquests serien, a grans pinzellades, alguns dels trets destacats. La nostra literatura s'inseriria en l'esmentat moment d'inflexió. Les dates de publicació dels exemplars més antics que he recollit pertanyen, precisament, a finals dels anys cinquanta. La major part corresponen a la dècada dels seixanta i algun dels volums és de principis dels setanta. El discurs d'aquestes biografies sembla en certa manera excessivament vetust i conservador com per poder afirmar que ha rebut la influència del canvi. Però crec que hi hauria algun element que s'hi podria remetre. Que la religiositat s'individualitzi es podria relacionar amb el fet que aquesta literatura està centrada en personatges, en individus, que han assolit una superació personal. L'aspecte de l'ascetisme intramundà no seria tan notori, donat que la major part dels personatges exemplars s'han santificat a partir de la tasca espiritual. Però també hi ha exemples de personatges no religiosos que han excel·lit amb el seu esforç personal, per bé que la tasca individual sembla que queda supeditada, en certa manera, a una empresa que transcendeix l'individu (Déu, pàtria). Però, malgrat això, les propostes es refereixen a genis particulars. En qualsevol cas, també es troben freqüents al·lusions en les biografies al fet que no tothom està cridat a la dedicació espiritual, sinó que hi ha d'altres activitats en què hom pot, això sí, servir Déu, i el treball esdevé una de les vies principals per fer-ho. En aquest punt el discurs es decanta cap a la resignació, si el treball sembla excessiu, o si hom creu que està sent explotat, perquè aquesta és la voluntat de Déu.²

Un altre aspecte en què crec que es podria veure l'influx del moment en la literatura analitzada és que ens trobem en un període d'expansió de les classes mitjanes. Ha augmentat el nivell d'escolarització i el nivell de vida, la qual cosa repercuteix en l'educació i el consum, i això fa que molta gent es pugui permetre «invertir» en aquesta col·lecció.

Tot i els indicis de canvi, el discurs normatiu del període continua incardinat en bases religioses, i l'educació hegemònica és de signe catòlic. Les biografies de l'Editorial Bruguera remetent de ple a les representacions normatives d'orientació

Els models presentats en la literatura espanyola per a adolescents de la segona meitat del segle xx, fins a l'arribada de la democràcia, cercaren, de manera notable, d'oferir testimonis de vides exemplars com a models de perfecció que calia seguir.

religiosa, d'exaltació dels valors de la família, de la consideració del paper de la dona dins l'àmbit privat i reproductiu, paper que la converteix en la màxima responsable de la formació dels fills, etc. D'altra banda, la vessant enaltidora de la pàtria, que completa la diada del nacionalcatolicisme, també queda recollida, com hem vist, en el missatge transmès a través de les narracions biogràfiques.

Heus aquí, doncs, els propòsits educatius i d'exaltació de l'esperit patriòtic que enarboraven els editors d'una col·lecció de biografies que durant la segona meitat del règim del general Franco van constituir un dels instruments de socialització i de difusió de representacions simbòliques que conformaren els primers anys i les primeres lec-

2. Els exemples d'aquesta incitació al sotmetiment amb els caps i a la resignació davant la realitat personal sovintegen en aquestes pàgines dedicades a instruir el jovent. Vegem, per exemple, la conversa que manté Joan de Déu amb un obrer que no pot suportar que l'esclavitzin: "Juan había trabado conocimiento con un compatriota suyo, el cual se lamentaba de los malos tratos que les daban los que dirigian las obras:

"—Es preciso conformarse —exclamó Juan.

"—Yo no puedo resistirlo más. Esta gente son unos verdugos.

"—Es la voluntad de Dios que así sea. Es preciso tener fe para aceptar con humildad sus designios.

"—¡Tener fe! Lo que yo quiero es que no me traten como a un esclavo. He decidido irme.

"—¡Gonzalo! —exclamó Juan sobresaltado—. No haga eso. Sería tanto como renegar a nuestra fe." (42)

con 250 ILUSTRACIONES

L'estructura del mateix relat biogràfic, impregnat de la il·lusió de la ficció, feia que, en molts casos, la biografia adquirís veritables signes de veracitat.

tures d'una generació de nois i noies que aleshores (potser) encara somiàvem ser sants, missioners, o portadors d'un destí únic en la història de la humanitat. O, si més no, que estàvem convençuts que amb sacrifici, esforç, sofriment i lluita era possible superar les adversitats, destacar i formar part dels escollits. La vida de cadascú, després, ja seria tota una altra història. En qualsevol cas, l'editorial no feia altra cosa que seguir els dictaris dominants amb el propòsit, com sempre, de vendre. I allò que en un moment determinat ven esdevé testimoni del context sociocultural que ho ha produït.

Però passem pròpiament a l'aspecte narratiu. El *narrador* de les biografies, com a autor, té un protagonisme secundari (en alguns dels textos ni tan sols apareix el seu nom en la coberta). De fet, es tracti de qui es tracti —n'hi ha del país i n'hi ha d'estrangers— tots ells segueixen unes mateixes línies discursives, fins al punt que la uniformitat d'estil és total. Ara bé, l'autor com a narrador té un protagonisme absolutament rellevant. El narrador no només descriu, sinó que també explica, justifica, valora, prediu i condueix. El narrador és historiador, prevident, psicòleg i és instrument i guia de moralització.

La *narració* es caracteritza per la forma novel·lada en què es presenta la biografia. Conté la reproducció d'episodis dialogats, alhora que l'omnipresència, omnisciència i enfocament subjectiu del narrador. Els recursos narratius utilitzats amb més freqüència són les anticipacions (per part del narrador, del protagonista, o d'altres

personatges), molt sovint a manera de premonició: en efecte, els presagis, els senyals, així com les comparacions (amb apòstols, amb altres sants, amb Jesucrist) esdevenen les mostres del destí extraordinari del personatge; l'ús del canvi temporal (la vida pot començar, per exemple, en el moment de la beatificació o en el dia de la professió, i, aleshores tornar a la infantesa); la convenció narrativa dels moments crucials (o *turning point*) que suposaran canvis decisius en la trajectòria vital; l'aportació de testimonis, o fonts bibliogràfiques, com altres biografies, memòries, etc., (he consultat els que he pogut, com els diaris de Colom, per exemple, i he de dir que són força fidedignes); l'ús de la repetició de paraules clau (i idees!), etc. La narrativa, en definitiva, respon a la reinterpretació a què se sotmet l'escriptura realitzada des del present.

Ara que he tingut ocasió de llegir 17 vides, totes de cop, he pogut constatar (i sofrir) l'absoluta concordança de patrons vitals i/o narratius que fonamenten totes les biografies de la col·lecció, la coincident i profusa introducció de la dimensió èpica en la narració, i, per descomptat, la insistent i contínua (obsessiva!) aparició de contingut moralitzador al llarg del recorregut vital de cadascun dels protagonistes. Totes les biografies contenen un seguit d'elements comuns mitjançant els quals s'atribueix als personatges i a les seves vides els trets representatius de la seva, malgrat la paradoxa, excepcionalitat (paradoxa, per dos motius: primer, perquè tots són excepcionals, però *iguals*, i, després, perquè es presenten les *excepcions* com a models). Una rastellera de situacions biogràfiques conformen unívocament el periple vital dels protagonistes: 1. Una aparició en escena —*naixement*— del personatge en què fets extraordinaris o prodigiosos, juntament amb presagis i premonicions, en revelen l'excepcionalitat. Generalment, l'escenari es constitueix amb relació a un entorn familiar religiós, amb especial atenció a la influència decisiva de la mare en l'educació religiosa del fill (precisament la socialització és el rol principal reservat a la dona per l'església catòlica). 2. Una *infantesa* en què es manifesten indicis clars de la futura dedicació del personatge, que dona mostres de la seva virtut, in-

CUENTOS DE GRIMM

Qualsevol tipus de literatura per a nens o adolescents adquiriria caràcter de referent per al modelatge de les personalitats.

250 ILUSTRACIONES

clinació religiosa, etc., i que, en molts casos, ja està marcada per les penalitats. 3. Una joventut entusiasta, generalment amb superació de conflictes, descobriment de la missió, o revelació, i àrdua preparació per a la tasca que s'ha de fer. 4. Una maduresa de dedicació constant, abnegada i absoluta a la missió, caracteritzada, com les altres etapes, per la dificultat i progressiva superació; 5. Un desenllaç coronat per la consecució: el protagonista ha realitzat amb èxit la seva missió.

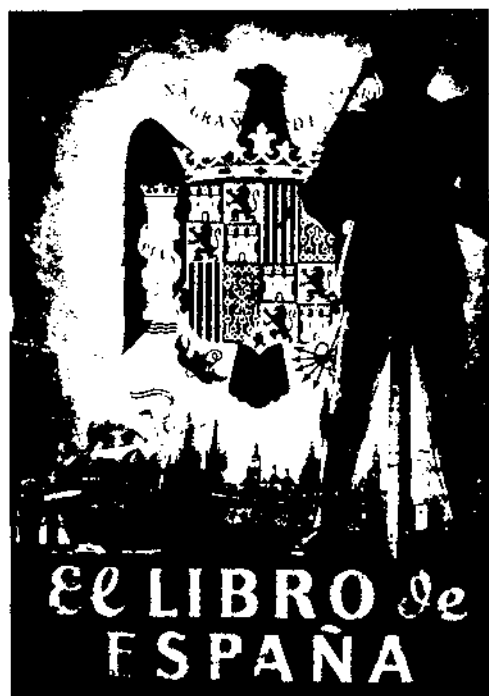
Tota aquesta trajectòria vital, com es veu, respon a la representació de *la vida com a èpica*, segell distintiu de l'heroi: "Y es que los elegidos por Dios para misiones extraordinarias tienen que sufrir mucho, en medio de la gloria de ser escogidos. Y casi ninguno se escapa de las humillaciones, la incomprensión, las burlas..." (*Juana de Arco*, 17).

Potser no hi ha cap vida digna de ser narrada si no existeix el component èpic: obstacles, dificultats, proves... encarament, lluita, superació... Si el protagonista ha de ser un model, un exemple, la seva trajectòria vital ha d'estar farcida de problemes i entrebancs als quals ha d'anar enfrontant-se i, finalment, malgrat els dubtes, conflictes i contrarietats, els ha de superar amb èxit. El protagonista, en el seu recorregut ha de trobar personatges que han de comportar traves i d'altres que han de ser favorables i seguidors seus. Entre simpaties i antipaties, entre ànims i desànims,³ anirà seguint el camí de la perfecció o el camí de l'honor. La lluita (i victòria!) del bé contra el mal és un element indispensable. Els alts i baixos són imprescindibles perquè el camí contingui la força èpica necessària per poder patir amb el protagonista en les seves penalitats i perquè la consecució final resulti més enaltidora del personatge i acreixi el valor de l'èxit aconseguit: "Era aquella una existencia azarosa, llena de altibajos. Igual se cobijaba bajo artesonados labrados con delicadeza, que podía contemplar el cielo por toda techumbre. Sin embargo, nada hacía decaer su ánimo..." (*Julio César*, 13).

Sigui com sigui, tot, absolutament tot el que s'hi narra, està contínuament sotmès al paradigma prova/superació. Dues circumstàncies entronquen directament amb aquest vessant èpic:

la malaltia i el viatge. Sovint la malaltia fa la seva aparició en la infantesa tot aportant un segell de debilitat física que serà contrarestat per la immensa fortalesa espiritual amb què es caracteritzarà el personatge. En aquest sentit és destacable la tensió o el contrast que es presentarà de forma constant entre cos i ànima, oposició decantada, sempre, cap a la victòria de l'ànima sobre el cos. La malaltia, a més, sembla que és un element indispensable per ser un veritable heroi. La malaltia crònica (Bernadeta...), puntual (sant Francesc Xavier, sant Joan de Déu, Cèsar, Joan XXIII...) o quasi crònica (Napoleó, Pius XII, etc.), revaloritza l'empresa del biografat. És cert que la malaltia és un element connatural a l'espècie humana, però la insistència dels biògrafs en anar-la destacant en el decurs de la narració constitueix un mitjà per accentuar la dificultat amb què el personatge ha d'anar vencent les proves de la vida i el llast del seu propi cos. D'una banda, doncs, serveix per

3. Vegem-ne una petitíssima mostra, extreta de l'itinerari de Colom (entre més de 30 de similars d'aquest mateix personatge): "De nuevo renació la esperanza (...) La navegación se prolongaba de nuevo. Se desvanecía la esperanza y la tensión aumenta. Todos desean alcanzar aquella deseada tierra, que a pesar de las evidentes pruebas de su proximidad, parece estar más lejos a cada momento (85-86) (...) Los desengaños, las burlas, los trabajos, las penalidades pasadas quedaban olvidadas en aquel momento. Aquel peregrinaje de tantos años, de unos años de magnífica juventud, quedaban desvanecidos ante aquel hecho simple y grandioso que colmaba todos sus sueños y todas sus esperanzas." (93)

*L'adoctrina-
ment
sociopolític
es posà de
manifest, a
més, a
través de
publicacions
marcada-
ment
dirigides a
enaltir el
règim
franquista.*

aconseguir la sobrevaloració de la labor realitzada i la magnificació del personatge. De l'altra, i no gens menys important, ans al contrari, la manera com el protagonista continua la seva tasca, malgrat la seva debilitat física, serveix per demostrar la superioritat de l'esperit sobre els encadenaments del cos.

Així mateix, el recorregut èpic troba una forma idònia de representació en els viatges. Fa la sensació que sempre *s'estigui en marxa*. Els desplaçaments del personatge són descrits en tot moment en clau d'odissea. Per descomptat, els viatges de Colom seran els més emblemàtics —“homérico viatge” (161); “odissea” (234, 250)—, però en el relat de vida de la resta de personatges també es farà, invariablement, la descripció de les vicissituds experimentades pel protagonista durant els seus desplaçaments. Així, no només les vides dels missioners, com sant Francesc Xavier, sant Joan de Déu, sant Antoni Maria Claret, etc., o bé les dels papes, trobaran en els viatges una fórmula de narrativa èpica «lògica», donada l'essencialitat del viatge en llurs biografies, sinó que en *tots* els casos apareix la narració de les dificultats i la fatiga (i alhora resistència) que la travessia en qüestió ha provocat (Juli Cèsar, de Bitúna a Roma; Joana d'Arc, de Domerény a París; Joan de Déu, d'Oropesa a Baeza, etc.). El camí real i el camí de perfecció queden transferencialment lligats. La idea de peregrinació i renovament espiritual s'hi desprèn. En definitiva, la descripció del viatge real transcendeix els seus límits denotatius inserint-se en la dimensió metafòrica i refermant-ne el sentit connotatiu essencial, és a dir, la represen-

tació de la vida mateixa, precisament, com a camí, com a viatge.

Un altre dels elements que es pot destacar en les biografies analitzades és el representat pels conceptes de predestinació i de providència divina lligats a l'ambigu paper de la responsabilitat de l'elecció personal del protagonista i el mèrit de la seva actuació: “Estaba destinada a cumplir una misión especial: había sido elegida para manifestar lo que el Cielo quería que ella expresara» (*Bernadette*, 6). Vet aquí una *paradoxa* que, segons crec, envolta tot el disseny biogràfic de la col·lecció: la qüestió de la *predestinació*. Les històries presentades, que són reconstruccions a partir d'una beatificació, santificació, reconeixement de la història, etc., es relaten sota el paradigma d'*interpretar* els signes —que, en el moment present, en la distància, semblen evidents— com a premonitoris. Efectivament, aquestes vides fan la viva impressió que el destí d'aquests escollits ja estava escrit, fins al punt que es poden resseguir tots els signes d'aquesta elecció. Val a dir que l'afirmació de la predestinació és una qüestió que entra en un terreny gairebé tabú per a l'església catòlica que fa apostolat més aviat per la salvació a través de les obres, per oposició a l'ètica protestant (Weber 1984) que reserva la salvació per als predestinats a salvar-se, i les bones obres són el senyal dels escollits. En aquestes biografies els sants, certament, se salven, i més encara, se santifiquen per les obres, però al mateix temps ja havien estat escollits i gaudeixen per aquest motiu del suport de la divinitat. No em sembla, per tant, que es resolgui amb prou claredat la qüestió de qui elegeix o, millor, de qui és el mèrit de la bona elecció. Potser és natural que aparegui aquesta (per a mi) ambigüitat, o contradicció, perquè suposa poder jugar a dues bandes o amb comodins dobles de salvació. Per la gràcia de Déu el personatge és elegit. Gràcies a Déu, que el protegeix, el biografat supera les proves.⁴ La providència divina marca i guia la seva vida. Malgrat això, la presentació d'aquesta persona com a model i com a heroi fa que se li atorgui l'atribut de la bondat, la responsabilitat de la seva elecció o el mèrit de les seves bones accions, de la seva perseverància, de la seva paciència, del seu amor... Però fins a quin

*El camí real i el camí de
la perfecció es fonien en
un sol discurs per
projectar imatges ben
diàfanas sobre com havia
de ser el comportament
dels nens.*

punt el personatge esdevé sant o heroi per la trajectòria de penalitats i la superació de proves que finalment *ell* ha anat vençant? Quin grau de protagonisme té en la confecció del seu destí?⁵ O fins a quin punt el mèrit de les seves accions i el resultat reeixit que ha assolit són propis o de la divinitat?⁶ Si ja està predestinat, si compta amb l'ajuda de Déu, què és el que hi afegeix l'Elegit? Crec que, tot i l'ambigüitat, el tema pot quedar mínimament resolt si ambdues dimensions es lliuen de forma retroactiva: la voluntat de Déu fa possible l'actuació de l'home i l'actuació de l'home fa real la voluntat de Déu.

Un altre dels trets de la col·lecció que voldria ressaltar és la presentació dels *origens* del personatge. Certament, l'origen social de l'escollit esdevé un dels sistemes utilitzats de diferenciació amb relació al comú dels mortals. Sempre es tracta d'origens socials extrems: o bé ens trobem amb una situació d'humilitat i pobresa extrema, com és el cas de Joana d'Arc, Bernadeta, sant Joan de Déu, Napoleó, sant Antoni Maria Claret (Cervantes és fill d'un "hidalgo venido a menos" i s'insisteix en la pobresa en què cresqué); o bé la procedència és del tot noble, i els protagonistes pertanyen a l'aristocràcia: aquest és el cas de sant Francesc Xavier, Don Bosco, sant Joan Baptista de la Salle, Juli Cèsar...

De la mateixa manera que ho havíem vist amb l'aspecte de la malaltia, l'origen apareix com un signe més d'"anormalitat", de distinció. El fet de ser molt pobre o molt ric aporten un valor afegit, es miri com es miri: Si és molt humil, l'excelsa tasca que durà a terme el magnificarà encara més, perquè haurà excel·lit, malgrat que partia des del punt més baix (més esforços, encarament de la grandesa a partir de la insignificància, etc.).⁷ Si el personatge és molt ric, el que serà enaltit serà el fet que s'hagi dedicat a una missió plena de sacrificis i renúncies, malgrat que podia haver gaudit d'una vida de comoditat assegurada. La conclusió, aparentment, podria ser que no importen els orígens: gent de tota classe poden ser triats per la providència. Però sota aquest embolcall d'igualtat, no es troba un equilibri, sinó un contrast extrem. Sens dubte, aquest contrast de situacions era real en les èpoques a què ens re-

meten les biografies, però el que vull remarcar no és el simple fet que se'n deixi constància, sinó que la procedència del personatge s'utilitzi per sobredimensionar-lo. Potser no fóra inadequat tenir en compte que l'època en què són publicades les biografies de Bruguera és la de l'inici, com s'ha dit, de l'expansió de la classe mitjana, de forma que els pols socials extrems s'aniran fent cada vegada més difusos. Així, doncs, el passat que recull la biografia era, certament, moment de polaritzacions socials, però el moment present en què

4. "Eso es inaudito, milagroso. Ningún ser humano puede expresarse así sin ayuda divina..." (*Juana de Arco*, 48).

"Juana le habló también de ciertos planes militares, y fue entonces cuando él acabó de convencerse de que recibía potente ayuda divina. Pues, ¿cómo hubiese sido posible, de otro modo, que una simple campesina de diecisiete años poseyera aquellos extraordinarios conocimientos de estrategia?" (*Juana de Arco*, 69).

5. En alguna ocasió sembla, fins i tot, que és el protagonista qui *tria* o *decideix* que Déu decideixi: "En fin, Dios Nuestro Señor será servido de ponerme donde más convenga, para su honra y la de España. // Y con estas palabras Miguelito, que ya empezaba a ser Miguel, se puso en manos de Dios, dejándole a Él la dirección de su destino y subordinando su voluntad a la Suya." (*Cervantes*).

6. "El triunfo lo ha conseguido mi Señor. A Él debemos dar las gracias, y obedecerle." (*Juana de Arco*, 126).

7. "¿Quién hubiera dicho entonces, viéndola tan insignificante, que muy pronto iba a recibir gracias especiales que la convertirían con el tiempo en una santa?" (*Bernadette*, 9). "¿Quién era ella, una sencilla aldeana, sin la menor instrucción, para recibir comunicación de tan elevados seres?" (*Juana de Arco*, 6).

Heroísmo de Agustina Zaragoza que, habiendo visto un cañón desamparado, hizo fuego ella misma contra el enemigo

L'exaltació de la vida o de les accions de personatges històrics –o ficticis– esdevingué un instrument de primer ordre per assolir un millor adoctrinament en el camí a la perfecció.

s'escriuen, de molta menys radicalització, fa que precisament els extrems siguin els que cridin l'atenció i, per tant, s'emfasitzin en la narració.

Per acabar, voldria incidir en alguns punts relacionats amb el *missatge*. La col·lecció Bruguera, com s'ha vist, es proposava (a més dels beneficis econòmics, evidentment) instruir de forma amena tot oferint models de vida, o vides model — que no és el mateix—. Molt sovint, el missatge moral es desprèn per conclusió, deducció o conseqüència dels fets de la vida del biografat, és a dir, el narrador proposa la reflexió moral de manera «indirecta» i és el lector qui la percep i transcriu. Aquesta fórmula és especialment indicada quan es parla d'errors propis de la joventut (el grup al qual es destina!): "Su edad le predisponía a introducirse por senderos equivocados, como hacían muchos otros de sus compañeros, y su temperamento fogoso, vehemente, apasionado, no era en aquellos instantes el más propicio para mantenerse en las sendas, bordeadas de sacrificio, de la virtud." (*San Francisco Javier*, 34).

Malgrat la ceguesa que pot acompanyar freqüentment el jove, el canvi sempre es presenta com a possible:

"Ahora, a medida que transcurrían los meses y que sus conocimientos acerca de todo eran más extensos, iba viendo cómo se empequeñecían aquellas cosas que otrora consideraba enormes y magníficas. Los honores, las glorias, los placeres sensuales, todo se iba volviendo hueco, repetido, de escaso valor." (*San Francisco Javier*, 65).

Pel que m'ha semblat, el missatge moralitzador/edificant és més explícit i directe, és a dir, que no passa tant pel «sedàs» de la vida, tot i que en

parteix, evidentment, sinó que es presenta a manera de crida, apòstrofe, en forma conativa, generalitzada i, fins i tot, utilitzant la primera persona del plural, quan la vida narrada és la d'una noia jove, com és el cas de Bernadeta:

«Queriendo demostrar que se dio cuenta de que lo sucedido había sido como una lección, para curarla de toda vanidad. No es que esto signifique que debemos despreciar todo lo que puede adornarnos. No todas las personas tienen la misión de consagrarse enteramente a Dios. Pueden prescindir por completo de lo superficial aquellas muchachas que deciden entrar en un convento. Pero a las que permanecen en el mundo, les es lícito usar algún adorno, mientras no sea ostentoso, ya que la vida social exige a veces cosas que son inútiles en un claustro.» (*Bernadette*, 5).

En algun moment (com en la mateixa Bernadeta), el narrador, fins i tot "s'oblida" del seu personatge i continua impartint la lliçó:

"Lo esencial es que el ser no pierda la interna sencillez. Mientras ésta existe, lo demás es relativo y debe ajustarse a cada circunstancia, sin extremos. Dios permite que usemos vestidos lindos, graciosos, elegantes y completamente adecuados, mientras no resulten una provocación para los pobres que apenas pueden comprar ninguno." (6)

No em vull estendre més en cadascun dels missatges de caire *edificant* que transmet la col·lecció perquè no acabaria mai. De fet, per comprovar-ho només cal obrir qualsevol pàgina a l'atzar (resignació davant els infortunis de la vida, incitació a les pràctiques religioses i a l'entrega a Déu, exhortació a no sotmetre's als dictaris del cos, lloa de l'esperit de sacrifici, caritat, humilitat..., certament, no acabaria mai). És per això que em referiré només a dues qüestions que m'han cridat l'atenció: d'una banda, la descripció de la mortificació i l'autoimposició de sacrificis per part de molts dels biografats; de l'altra, els recursos que s'utilitzen per presentar com a *bo* allò que, en principi, no ho seria (si hom seguís exactament els paràmetres dels models que se'ns proposen).

Pel que fa al primer punt, el narrador incideix profundament en la satisfacció i l'orgull que comporta no sols l'abnegació davant del sofriment

(de tot tipus), sinó també el plaer que produïa als protagonistes el propi turment:

“Parece extraño que pueda sentirse contento en medio de sufrimientos físicos y morales, mas es bien cierto que las almas escogidas gozan siempre de este privilegio (...). En efecto, Bernadette nunca trató de ser dichosa en este mundo. Sufrió pacientemente las pruebas físicas y morales que la voluntad divina le asignara. Esta vida de abnegación, de sufrimiento, la purificó y corrigió de sus defectos. // Cuando la enfermedad la postraba en cama —el asma la hizo sufrir siempre mucho— solía decir a las hermanas: - Estoy tan contenta de estar en este lecho, (...) El buen Dios lo quiere así. Hágase, pues, su santa voluntad.” (*Bernadette*, 16, 58).

Després de relatar aquest episodi, el narrador no se'n sap estar: “¡Admirables palabras que revelan una gran devoción, una acendrada fe!” (58) I continuarà esplaïant-se en episodis similars:

“Se privaba de beber cuando tenía sed, o aguardaba una hora o más para hacerlo. En el rectorio, durante la colación, también se mortificaba comiendo de aquello que menos le gustaba. Cuando estaba enferma, cuanto más amargas fuesen las medicinas, más se sonreía al tomarlas. En su diario escribió cierta vez: ‘Es preciso que me haga una santa. Mi Jesús lo quiere.’” (142).

Val a dir que gairebé tots els personatges, no només suporten sinó que cerquen el sacrifici, cosa que té la seva correlació més directa i joiosa en la pròpia mortificació, que sovint s'inscriu en una actitud clarament masoquista, com bé exemplifica la vida de sant Joan de Déu:

“[Palabras] que le avivaron el deseo de dominar su naturaleza y el de que todo el mundo le creyera un insensato para que le maltratasen públicamente. Totalmente decidido a llevar a cabo su martirio, al día siguiente buscó con más ardor que nunca los escarnios y las befas. E igual que en la víspera empezó a gritar: —¡Yo he ofendido a Dios! ¡Miserable de mi; merezco ser despreciado y castigado como el mayor pecador! (...) Pronto llovieron sobre el desgraciado los mismos golpes. Pero aquel trato indigno parecía iluminar sus pupilas. Hubiérase dicho que le causaba alegría: —Castigad, castigad —les decía— esta maldita

La religió —i tot allò amb què se l'associava: pietat, patiment, etc.— esdevingué el gran referent de bona part dels arguments de la literatura per a infants i adolescents.

Santo Dominguito, crucificado por los judíos, expiraba y dulcemente sonreía

carne, que ella tiene la culpa, y para poder sanar necesita de más rigurosa medicina. Justo es que sufra el castigo de todo el mal que ha hecho. Cuarenta días duró el martirio en cuyo espacio de tiempo recibió más de mil azotes. Maltratado con tan implacable tenacidad, acabó por quedar cubierto de llagas todo su cuerpo. Sin embargo, ¡qué le importaban al penitente estos sufrimientos físicos si su alma rebosaba de vigor!” (61-65)

Òbviament, en aquest context, la flagel·lació també és una pràctica dels nostres herois/màrtirs. Fins i tot, des de ben joves, com és el cas del pare Claret: “En cierta ocasión la sirvienta de la casa oyó unos ruidos extraños; guiada por ellos llegó hasta los aposentos de Claret y descubrió cómo éste se flagelaba mientras decía: ‘¿Vos, Señor, en la cruz, y yo, en blanda cama? ¿Vos coronado de espinas y yo tan regalado?’” (28).

Així com en d'altres situacions el narrador insta el lector a seguir el model, val a dir que en cap moment s'arriba a presentar aquesta mena de pràctiques com a proposta explícita per als joves lectors, però, si més no, la seva presentació com a manifestacions de virtut potser podria haver portat algú a la imitació.

Pel que fa al tema de com presentar com a “bo” el que, en principi, és “dolent”, el cas de Juli Cèsar (com també el de Napoleó) en pot ser un exemple (per no parlar de Colom que n'esdevindria tot un paradigma). Sembla que una vida guiada per l'ambició de poder no és gaire escaient en una col·lecció tan «edificant» com la que ens

Sancho VII el Fuerte, en la victoria de las Navas de Tolosa, rompiendo las cadenas que defendían la tienda del emperador de Marruecos

La presentació de les vides exemplars, en molts casos, comportà significatius canvis de les realitats històriques, que s'adaptaven a les necessitats del discurs imperant.

ocupa. En moltes de les altres vides l'ambició, precisament, ha estat motiu de moralitats censuradores. Ara bé, aquí es tracta d'un conqueridor, un *caudillo*. En realitat, la seva ambició no és personal, sinó que va encaminada a la consecució de la glòria de la pàtria. És per això que les evidències de la seva "tirania", són immediatament contrarestatades pel narrador:

"Él quería estar por encima de todos, utilizarlos como pedestal, pero no prescindir de ellos (...). Pero para Julio César, ambicioso, sí, pero desprendido y prócer, (...). El poder —se decía— tiene que ser algo capaz de construir maravillas. Una fuerza armónica que haga prodigios en todos los sentidos (...) Sin embargo, a pesar de esta actividad de orden lucrativo, puramente personal, no mermó en nada sus labores de gobernante y cuidó de proteger a los más menesterosos, decretando justas leyes que, en parte, sirvieron para hacer disminuir la miseria del país." (4, 60 i 64)

Lligant amb aquests personatges, un altre dels temes que són al llindar entre el que és "dolent" i el que és "bo" pot ser el de la guerra. Joana d'Arc, per exemple, té el deler de prendre les armes, per ordre divina. Com es pot justificar aquest desig?

"Las armas de su patria que allí se hallaban representadas no le atraían como símbolo de guerra, sino únicamente como signo de defensa justa; la paloma blanca parecía llevar la paz prendi-

da en sus alas, y la escena de la Anunciación, simbolizada en otro de sus ángulos, pregonaba claramente la misión divina de la Elegida." (65)

En aquest cas es juga amb el binomi Déu-Pàtria. Per als altres dos soldats, Cèsar i Napoleó, l'objectiu vital no és seguir el camí de Déu, la santedat pròpia per la gràcia de l'Altíssim, sinó aconseguir la glòria de la seva nació, tot essent la pròpia l'instrument per servir la primera. Ens trobem, doncs, en tot moment entre aquestes dues forces: la personal i la superior. La biografia de l'individu es justifica per l'elevat projecte al qual es dedica; però, d'una altra banda, la personalitat individual i els atributs excepcionals legitimen i honoren la bondat, la grandesa i la raó de la seva empresa. En fi, l'empresa fa «bo» l'individu i l'individu fa «bona» l'empresa.

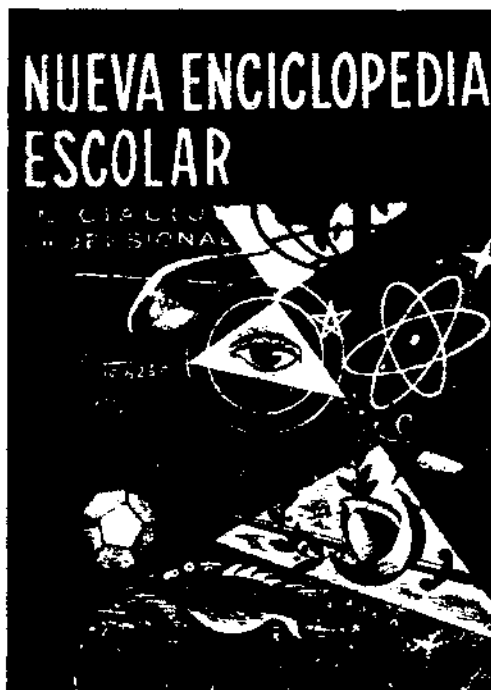
Tot el que s'ha explicat redunda en la construcció d'unes vides model i d'uns models de vida per als joves. En el procés de socialització els models referencials, com afirma Geertz (1989), posseeixen una funció *nòmica* i també *informativa*: serveixen per explicar i entendre la realitat i per conduir l'actuació tot prescrivint normes i conductes —Berger i Luckmann (1988) s'hi refereixen amb els termes *ordre cognoscitiu* i *ordre normatiu*—. I Godelier (1989), per la seva banda, ens diu que els models pretenen representar i interpretar la realitat així com organitzar les relacions socials a través de normes i legitimar aquestes relacions revestint l'ordre establert d'una evidència inqüestionable per tal de prevenir possibles dissidències. Es podria comprovar com van incidir efectivament els models de la col·lecció de Bruguera i altres de l'època en els joves d'aquells moments i com van gestionar aquest guiatge normatiu o la seva dissidència, però això ja és tota una altra història.

Un darrer apunt (actual)

Passats els anys, el gènere biogràfic destinat als joves continua comptant amb el beneplàcit editorial. Diverses col·leccions estan presents en el mercat, de les quals n'he pres una petita mostra (vegeu-ho en la bibliografia) per aportar uns dar-

*Les circumstàncies de
l'època propiciaren
que els coneixements
científics restessin
supeditats a les
directrius polítiques
i/o religioses.*

ers apunts comparatius. El primer tret és que no cal que els personatges estiguin morts perquè se n'ofereixi la biografia al jovent. Com tampoc no cal que tinguin una edat avançada. En segon lloc, i no gens menys important, és el canvi fonamental en la tipologia del personatge (potser Magisterio Casals seria l'editorial que oferiria un tipus de vides més semblants a les de Bruguera, però la fórmula narrativa és completament diferent). Actualment el tipus de vides presentades s'insereix més aviat en el terreny artístic, i són els cantants i grups més o menys actuals, els actors, així com els esportistes, els preferits a l'hora de dirigir-se a un públic jove. Les noves tecnologies i els nous estudis de màrqueting fan possible unes biografies molt més seductores i la fotografia n'és un element clau. Però anem als continguts. La primera constatació és aparentment la menys prodigada presència del narrador, d'aquell narrador que apostrofava amb moralitats constants en la col·lecció de Bruguera. De tota manera, la selecció a què el narrador sotmet la seva biografia i alguns dels recursos emprats en la narració continuen fonamentant la "reconstrucció biogràfica" de la literatura actual. Les biografies de grans compositors de Baula, per exemple, contenen alguns dels elements que hem apuntat: de la mateixa manera que en les de Bruguera (que s'iniciaven en el moment de la beatificació o santificació del protagonista), la vida de Lennon o Sting, per exemple, comença per una situació present o darrera (amb relació als orígens del personatge): els Beatles en ple èxit o Sting en un camp cambodjà. Les vides d'aquests compositors també tenen una infantesa forjadora de destí: en els primers anys ja s'entreveuen els trets en què el personatge destacarà en un futur: Lennon era un rebel i tenia una afició malaltissa per la música i Sting apareix com un nen preocupat pels febles i aficionat, així mateix, a la música. Les infanteses de tots dos també han tingut circumstàncies adverses o penoses: Sting era un marginat i Lennon no va conèixer el seu pare, va ser pràcticament adoptat per uns tiets i se'l presenta com a fill de la guerra. La introducció de moments crucials també conformarà la seqüencialització biogràfica. La vida d'ambdós, com les dels personatges de Bruguera, es narrarà

en clau èpica: estarà plena d'entrebancs, treballs, esforços en la seva dedicació. El triomf representarà la superació de les proves i l'assoliment de la missió.

El missatge (moral), molt menys recarregat que en les històries de Bruguera, i laic, es desprèn de la selecció del narrador més que no pas de la seva intervenció conativa en el text: Lennon treballarà incansablement per la pau i la llibertat i Sting pels drets dels pobles del Tercer Món. Sens dubte, aquests dos personatges representen un nou model mític i la seva biografia aporta un nou tipus de missatge: la solidaritat. Així ho palesen les contraportades:

"Però Jonh Lennon no es va aturar aquí. Amb discs senzills com Give Peace a Chance i Imagine va continuar fent servir la seva música per mirar de cridar l'atenció del món. Les seves lletres parlen de gent que s'estimen els uns als altres, de viure el moment i d'acabar totes les lluites. Eren les lletres de John Lennon les que cantava la gent mentre enderrocava el mur de Berlín. La vida de John Lennon va finalitzar d'una manera tràgica quan va ser assassinat a trets davant del seu apartament a Nova York l'any 1980, però les seves cançons continuen fent-se servir com a eines i celebracions de pau arreu del món."

"L'èxit de la seva campanya en favor dels indis va demostrar que darrere l'aparença i les qualitats d'estrella, hi havia un home normal i corrent que volia treballar per la causa en què creia. Fora de l'escenari, Gordon Summer busca viure privadament, mentre que a Sting li agrada tenir seguidors i presta el seu nom a causes justes. Pa-

re de cinc fills, li preocupa molt millorar el món que aquests nens heretaran. La seva música, els seus actes, així ho reflecteixen.”

Entre les biografies publicades per Magisterio Casals en trobem de religioses, com les de sant Agustí i el papa actual. Igual que les de Bruguera, estan presentades en forma de novel·la. Ara bé, la veu del narrador no apareix tan freqüentment com a intèrpret, ni comentador. S'explica la vida a partir de l'actuació dels protagonistes, i s'ha de deduir el que els passa a partir dels diàlegs i la descripció del narrador, però aquest intervé com a veu en *off* de forma menys didàctica i omnipresent que a Bruguera. Potser no apareix tan explícitament la vida del biografiat com a *proposta* de model, però és present encara la dimensió heroica i la representació mítica d'un personatge que, sens dubte, és modèlic.

Una infantesa en què es manifesten dots excepcionals, inclinacions a la vocació, i en què circumstàncies adverses envolten el protagonista, una vida adulta plena de proves a superar i una consecució final reeixida, continuen sent les claus biogràfiques preferides. Així ens presenta l'editor de La Magrana la vida de Jack London:

“La vida de Jack va ser la seva millor obra: la història de l'ascensió d'un repartidor de diaris per arribar a ser l'escriptor més famós del seu temps; una carrera en imatges, un somni americà. (...) Però Jack va viure també en pròpia pell la pobresa i la gana. Una vegada rera l'altra es veu emès fins a ran de l'abisme. Però Jack té un somni: amb una gran tenacitat ell mateix es converteix en escriptor. No busca una sortida només per a ell: lluita apassionadament com a autor i orador polític contra l'opressió i l'explotació, per un món millor i més just. Aquest llibre no vol ser ni més ni menys que una guia per a «viatjar» dins el món de Jack London i un estímul per a continuar llegint la seva obra.”

Els tipus de personatges, el contingut, la fórmula narrativa i la presentació editorial no poden ser els mateixos ara que fa quaranta anys. La laïcització de la societat, les noves tecnologies de comunicació i imatge, les noves representacions socials, els nous paràmetres mífics, etc., etc., etc., demanen que unes altres vides o unes noves for-

mes d'explicar-les siguin les que funcionin per a l'objectiu final que persegueixen els editors: vendre. Ara bé, amb tot i això, alguns dels patrons narratius subsisteixen. Continua venent que les desgràcies i adversitats marquin i omplin les vides dels qui malden per sobresortir, perquè això forma part de les nostres pròpies vides, de les nostres pròpies experiències i lluites. I continua venent l'heroïcitat, la superació i el triomf. Perquè això forma part dels nostres anhels i de les nostres esperances.

Però, amb tot i això, molt darrerament estem assistint a un altre tipus de paràmetres (“mífics”) biogràfics que estan començant a tenir conseqüències entre el públic juvenil i en això hi tenen molt a veure els mitjans audiovisuals. La manera d'arribar al “triomf” pot esdevenir molt més ràpida i menys sacrificada que aquella que patiren els protagonistes de Bruguera, o fins i tot els artistes que acabem d'esmentar. Personatges anònims (i mancats de cap mena de mèrit) estan esdevenint absolutament “notoris” i un seguit d'operacions televisives poden fer que no calgui una àrdua preparació i un esforç constant durant anys per assolir l'èxit (identificat sovint amb la fama). Així doncs, continuarà transformant-se, o s'arribarà a perdre, el component èpic de les biografies adreçades als adolescents? S'acabaran imposant aquests nous tipus de “models”? S'adonaran els lectors joves d'ara, com nosaltres ho podíem fer aleshores, que tot forma part d'una mera *il·lusió*?

Referències bibliogràfiques dels textos analitzats

- BRUNETTI, Aldo (1966) *Juana de Arco*. Barcelona: Bruguera (Historia y Biografía, 1).
- CARBONELL, José M. (1962) *Fray Escoba*. Barcelona: Bruguera (H. y B., 27).
- DELLA ROCA, G. (1967) *San Juan Bosco*. Barcelona: Bruguera (H. y B., 10).
- D'ISARD, M. (1959) *Napoleon*. Barcelona: Bruguera (H. y B., 11).
- D'ISARD, M. (1960) *Cristobal Colón*. Barcelona: Bruguera (H. y B., 18).
- D'ISARD, M. (1967), *San Juan de Dios*. Barcelona: Bruguera (H. y B., 19).
- DOOLEY, Elliot (1967), *Lawrence de Arabia*. Barcelona: Bruguera (H. y B., 31).
- FARINACCI, Enrico (1959), *Julio Cesar*. Barcelona: Bruguera (Historia y Biografía, 13).
- FARIÑAS, Enrique M. (1967), *Vida de Cervantes*. Barcelona: Bruguera (H. y B., 16).
- GARCÍA, Laura (1965), *San Juan Bta. de La Salle*. Barcelona: Bruguera (H y B. 32).
- GIRABAL, J. M. (1971), *San Antonio Mª Claret*. Barcelona: Bruguera (H. y B., 35).
- MEUNIER, J. (1959), *Bernadette*. Barcelona: Bruguera (H. y B.5).
- SAINT VARENT, A. (1962), *San Francisco de Borja*. Barcelona: Bruguera (H. y B., 34).
- SAINT VARENT, A. (1967), *Vida de Pio XII*. Barcelona: Bruguera (H. y B., 12).
- SANTOS GONZÁLEZ, C. (1965), *Juan XXIII el papa del Concilio*. Barcelona: Bruguera (H. y B., 28).
- SCHMID, J.C. (1967), *Genoveva de Brabante*. Barcelona: Bruguera (H. y B., 6).
- WHITTING, G. (1967), *La cruz y la espada (Fray Junipero Serra)*. Barcelona: Bruguera (H. y B., 33).

Referències bibliogràfiques de biografies actuals

- ÁLVAREZ, M. (1999) *El joven que llegó a Papa. Juan Pablo II*. Barcelona. Magisterio Casals (Biografía joven, 2).
- BRONSON, M. (1995) *Sting*. Barcelona: Baula (Grans compositors del món).
- CÁRCELES, Miguel Ángel (1998) *Pasión por la verdad. San Agustín*. Barcelona, Magisterio Casals (Biografía joven, 1).
- KRAUSNICK, M. (1991) *Jack London*. Barcelona: La Magrana (Biografies, 1).
- WHITE, M. (1995) *John Lennon*. Barcelona: Baula (Grans compositors del món).

Bibliografia

- BERGER, P. L.; LUCKMANN, TH. (1988) *La construcció social de la realitat*. Barcelona: Herder.
- ESTRUCH, J. (1993) *L'Opus Dei i les seves paradoxes: un estudi sociològic*. Barcelona: Edicions 62.
- GEERTZ, C. (1989) *La interpretació de las culturas*. Barcelona: Gedisa.
- GODELIER, M. (1989) *Lo ideal y lo material*. Madrid: Tau-rus.
- ROCA, J. (1993) «Del clero para el pueblo. La literatura edificante de postguerra: Un instrumento de divulgación y socialización religiosa». *Revista de Dialectología Y Tradiciones populares*, XLVIII.
- WEBER, M. (1984) *L'ètica protestant i l'esperit del capitalisme*. Barcelona: Edicions 62.
- Cristobal Colón. Diario. Relaciones de viajes* (1985). Madrid: Sarpe (Biblioteca la Historia).
- Diario de a bordo. Cristobal Colón*. Barcelona: Océano (Inst. Gallach).